איבעיא להו התורם משלו על של חבירו צריך דעתו או לא מי אמרינן כיון דזכות הוא לו [א]לא צריך דעת או דלמא מצוה דיליה היא וניחא ליה למיעבדיה ת"ש תורם את תרומותיו ואת מעשרותיו לדעתו במאי עסקינן אילימא (א) מן בעל הכרי על של בעל הכרי ולדעתו דמאן אילימא לדעתו דיליה מאן שוויה שליח אלא לדעתו דבעל הכרי הא קמהני ליה דקעביד שליחותיה אלא משלו על של (ב) הכרי ולדעתו דמאן אילימא לדעתו דבעל הכרי הא קמהני ליה אלא לאו לדעתיה דנפשיה (ג) ומשלו תורם על של חבירו וא"א צריך דעת הא קמהני ליה אלא לאו אין צריך דעת לעולם משל בעל הכרי על של בעל הכרי כדאמר רבא [ג]באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום הכא נמי באומר וכו' בעא מיניה רבי ירמיה מר' זירא התורם משלו על של חבירו טובת הנאה של מי מי אמרינן אי לאו פירי דהאיך מי מתקנא כריא דההוא או דלמא אי לאו כריא דההוא לא הויין פירי דהדין תרומה א"ל אמר קרא [1]את כל תבואת זרעך ונתת איתיביה תורם את תרומותיו ואת מעשרותיו לדעתו ואי אמרת טובת הנאה דבעל הכרי הא קא מהני ליה אלא ש"מ טובת הנאה דיליה אמרי לא משל בעל הכרי על של בעל הכרי ולדעתו דבעל הכרי באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום ת"ש [ב]דאמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן המקדיש מוסיף חומש ומתכפר עושה תמורה והתורם משלו על שאינו שלו טובת הנאה שלו: מלמדו מדרש הלכות ואגדות אבל לא ילמדנו מקרא: מקרא מ"ט לא ילמדנו משום דקמהני ליה מדרש נמי קמהני ליה אמר שמואל במקום שנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדרש מאי פסקא הא

ר"ן

איבעיא להו התורם משלו על של חבירו צריך דעתו או לא מי אמרינן כיון דזכות הוא לו לא צריך דעת. דזכין לאדם שלא בפניו ומסתמא הוי ליה כשלוחיה: **אילימא לדעתיה דיליה.** דהאי תורם מאן שוייה שליח דהא דרשי(ד) מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם: **אלא לדעתו דבעל הכרי הא מהני ליה דעביד שליחותיה.** וכל שעושה שליחותו הרי מהנהו: **אלא לדעתא דנפשיה.** דתורם ולא חשבינן ליה מהנה כיון דמדעתיה עביד ולא יהיב ליה מידי למודר. ואתיא מתני' כחנן דלרבנן אי אפשר דלא גרע מפורע חובו דאסור לרבנן. הרשב"א ז"ל. ולי נראה אפי' לרבנן שרי דכיון דאסיק לקמן דתורם משלו על של חבירו טובת הנאה של תורם איכא למימר דתורם לתת לאותו כהן שהוא רוצה מתכוין ולדעתא דנפשיה קא עביד ובעל הכרי בגרמא דמדיר בעלמא מתהני: **אלא לאו אין צריך דעת.** ומאי דכתוב במקצת נסחי ואי אמרת צריך דעת הא קמהני ליה לישנא יתירא הוא דלכך אמרינן אילימא לדעתו של בעל הכרי הא קמהני ליה: **כדאמר רבא באומר כל הרוצה וכו'.** בבעיא דר' ירמיה בסמוך אמר הכי: **הכא נמי באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום.** וכי האי גוונא מהני לגבי תרומה דבגלוי דעת בלחוד דניחא ליה סגי ולגבי מודר הנאה לא חשיב מהנה כיון דלא משוי ליה אידך שליח בהדיא. ומיהו דוקא באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום אבל אי אמר כל השומע קולי יתרום שליחות מעליא הוי ואסור במודר הנאה דהא אמרינן בפ' המדיר (כתובות דף ע.) כל השומע קולי יזון שליחותיה קעביד ומפקינן לה מדתנן בפ' התקבל (גיטין דף סו.) דגבי גט מהני אם אמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הלכך דוקא באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום דלאו שליחות גמור הוא. ומיהו כי אמרינן דלתרומה מיהא מהני דוקא דאמריה בהאי לישנא דהא לישנא מציעתא הוא ומש"ה נהי דלגבי מודר לא הוי שליחות לתרומה מיהת מהני אבל אי אמר כל התורם אינו מפסיד אפשר דאפילו לגבי תרומה לא מהני דלאו לישנא מעליא הוא כשיבא ויתרום והכי נמי מוכח דהא האומר כל הזן אינו מפסיד והלך אחד וזן אינו חייב לשלם דלא שוייה שליח כלל: **התורם משלו על של חבירו טובת הנאה של מי.** כלומר מי זכאי בנתינת תרומה זו תורם או בעל הכרי שתהא טובת הנאה שלו. טובת הנאה שיתן לו ישראל דבר מועט שיתן אותה תרומה לבן בתו כהן דאילו כהן אסור ליה למיתב מידי לישראל כדי שיתן לו תרומתו דאפילו כהן המסייע בבית הגרנות (בכורות כו:) קרינן ביה שחתם ברית הלוי(ה): **אי לאו פירי דהדין.** של תורם: **תבואת זרעך ונתת.** תלה הנתינה בבעל הזרע דהיינו בעל הכרי: **ואי אמרת טובת הנאה לבעל הכרי הא קא מהני ליה.** שמזכהו תורם לבעל הכרי ליתן אותה תרומה למי שירצה ושקיל מיניה טובת הנאה ונמצא מהנהו ממש: **המקדיש מוסיף חומש.** המקדיש בהמה לקרבנו של חבירו והוממה ורוצה לפדותה. מקדיש קרוי בעלים לענין שצריך להוסיף חומש שהבעלים בלבד מוסיפין חומש כשפודין את קדשיהם: **המתכפר עושה תמורה.** כלומר אבל לענין תמורה הזוכה בה לצורך קרבנו קרוי בעלים וממירים תמורה בה אבל מקדיש לא ובתמורה יליף לה מקראי [ע"ש בתמורה יוד. וצ"ע]: **טובת הנאה שלו.** של תורם. ולפי זה קרא דכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך ונתת מעשר תעשר קאי וה"ק עשר תעשר ונתת דמעשר זכאי בנתינה והכי מפרש לה במס' תמורה [י.]: **מקרא מאי טעמא לא ילמדנו משום דקא מהני ליה.** כשאינו נוטל ממנו שכר: **מדרש נמי קא מהני ליה.** מהאי טעמא גופיה:

רש"י

כיון דזכות הוא לו. שמרויח שתורם עליו משלו ולא צריך ליתן לו כלום: **לא צריך דעת.** שזכין לאדם שלא בפניו: **או דלמא.** כיון דמצוה דיליה היא דבעל הכרי ניחא ליה למיעבדיה שיקיים הוא את המצוה לפיכך צריך שידיעו: **אילימא.** משל בעל הכרי על בעל הכרי: **אילימא לדעתיה דיליה.** לדעתו של תורם שלא הודיעו לבעל הכרי שהוא תורם עליו: **מאן שוייה שליח.** הא קיימא לן גומה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם: **הא קא מהני ליה דעבד שליחותיה.** ואיהו הדירו: **הא קא מהני ליה.** האי שתורם עליו: **אלא לאו לדעתיה דנפשיה.** שלא הודיע לבעל הכרי שהוא רוצה לתרום עליו: **וא"א צריך דעת הא קמהני ליה.** כיון שתורם עליו בידיעתו הא קמהני ליה: **אלא לאו אין צריך דעת.** ולהכי תורם עליו דכיון שתורם עליו שלא מדעתו לא מהני ליה כלל: **לעולם משל בעל הכרי.** מיירי ולדעתו דבעל הכרי ודקאמרת הא קמהני ליה דעביד שליחותיה ותרים: (ד)**כאומר כל הרוצ' לתרום יבא ויתרום.** דכיון דלא שויה שליח ממש טפי מאחריני ואחריני נמי יכולין לתרום כמותו לא מהני ליה כלל דאי לא תריס ליה האי תריס ליה איניש אחרינא. ומהכא ליכא למשמע מינה כלל: **טובת הנאה משל מי.** אותה פרוטה שיכול לקבל מישראל אחר כדי ליתנה לבן בתו כהן משל מי היא: **אי לאו פירי דהאי.** דתורם לא מתקן כריא דההוא ותיהוי אותה פרוטה דתורם: **או דלמא**(ה) **לא וכו'.** ודבעל הכרי הוי טובת הנאה: **את כל תבואת זרעך ונתת וגו'.** שמע מינה דבעל הכרי היא טובת הנאה מדכתיב זרעך ונתת: **תורם את תרומותיו ומעשרותיו לדעתו.** של תורם וקס"ד דמשלו על של בעל הכרי. הא קא מהני ליה דשקיל טובת הנאה: **אלא.** מדתורם לו שמע מינה דטובת הנאה של תורם היא: **אמרי.** לעולם מהא ליכא למשמע מיניה טובת הנאה של מי דהכא לא מיירי אלא בשל בעל הכרי ולדעתו דבעל הכרי ולהכי טובת הנאה שלו ואפילו הכי לא קא מהני ליה: **באומר כל הרוצה כו'.** כדאוקימנא לעיל: **המקדיש.** שפודה את הקדשו מוסיף חומש ולא אדם אחר כדכתיב ואם המקדיש יגאל את ביתו (ויקרא כז): **ומתכפר עושה תמורה.** המפריש קרבן לפטור חובתו של חבירו המתכפר עושה תמורה באותו קרבן דהשתא הוי דידיה ולא המפרישו דמאחר שהפריש לצורכו קנאו המתכפר: **והתורם וכו' טובת הנאה שלו.** של תורם: **שנוטלין שכר על לימוד המקרא וכו'.** ולהכי לא ילמדנו מקרא בחנם לזה דקמהני ליה השכר שהיה לו ליתן אבל מלמדו הלכות בחנם דלא קא מהני ליה כלל: **מאי פסקא.** דבמנהגא תליא מילתא ולאו איסורא איכא אפי' למשקל שכר של המקרא תריץ לא ודאי לאו שפיר עבד דשקל כלל: והא

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ד מהל' תרומות הלכה ג סמג עשין קלג טוש"ע י"ד סימן שלא סעי' ל:

כו ב מיי' פ"ו מהל' נדרים הלכה ו סמג לאוין רמב:

כז ג מיי' פ"ו מהלכות ערכין הלכה ד:

כח ד מיי' פ"א מהל' תמורה הלכה ד:

כט ה מיי' פ"ד מהל' תרומות הלכה ג [טוש"ע שם]:

◆

תוספות

ותורם תרומתו לדעתו. בגמ' מפרש לדעת מאן: **מי אמרינן כיון דזכות הוא לא צריך דעת.** דזכין לאדם שלא בפניו וכיה מטעם שליחות שפיר הוי שליחותא והא דאמרינן בכל דוכתא דזכייה מטעם שליחות מהכא תניא ליה: **מאן שוייה שליח.** ואמאי תורם: **אלא לדעתו דבעל הכרי הא קא מהני ליה דעביד שליחותיה.** כיון דהוא ידע הוי כמו שמנוהו ואיכא איסורא ודאי אי לאו בדעתו לא הוה איסורא דמשום המצוה שרי אבל לדעתו דבעל [הכרי] אכי ידע ביה הוי כמו שמנוהו והוי שלוחו: **אלא לאו אין צריך דעת.** והא דאמרינן (בכ"מ כט.) מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם י"ל דהיינו בשתורם משל בעל הכרי אבל בתורם משלו לא אין צריך דעת וא"ת מיהו קשה לר"ב דהכא דשוקל שקלו אמאי צריך לאוקמא בהפרים ואבל אפי' בלא הפרים ואבל נמי דמצוה קעביד כי הכא צ"ע מיהו ק"ק מאי שנא גבי תורם דמצריך דעת לתרום לאסור דשליחותיה קא עביד וגבי מחזיר אבידתו אי ללמדו תורה אפילו לדעת יהא אסור כיון שאין מצוה לו ושמא יש לומר דבתורם בתרומה דהדבר תלוי בשליחות דאין יכול לתרום בלא דעתו ושייך ביה שליחותיה קעביד טפי מאבידה דמתני' וגם מצוה איכא פורתא למכין: **כל הרוצה.** אפילו אחר מצי תרים ליה הלכך דעת איכא שליחותא ליכא: **משל בעל הכרי.** תימה דהכא משמע כיון דאמר כל הרוצה לתרום לא מהני ליה ובפרק המדיר בכתובות (דף ע.) גבי המדיר אשתו מליהנות לה עד ל' יום יעמיד פרנס ופריך ופרנס לאו שליחותיה קעביד ומשני כאומר כל הזן אינו מפסיד ופריך וכי אמר הכי לאו שליחותיה קעביד והתנן מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו ומשני מי קאמר זון כל הזן קאמר אלמא דאי אמר כל השומע זון צריך למימר שליחותיה קעביד ויש לומר כל השומע משמע לשון שליחות ציווי אבל כל הרוצה אינו לשון ציווי כ"א זה שיחפוץ יתרום ור"י אמר דודאי התם הוא דמיתסר אם אמר זון דשליחותיה קעביד דקא מהני ליה שזן אשתו ומותר לה פרנסה דמצוה לפרנס אשתו אבל בשמעתא דתורם משל בעל הכרי ולא משלו ובדין הוא דאיסורא ליכא דאי משום דתורם ליה מצוה קעביד כדמתני ומחזיר לו אבידתו אלא משום דכיון דבתרומה צריך דעת הוי כמו שלוחו דמצוהו לך ותרום וכיון דרבנן הפקיעו תורת השליחות מיניה שפיר עביד ורצה לדבר דאמרינן לעולם משל בעל הכרי כדרבא ול"ק לעולם משלו וכדרבא אלא ש"מ דמשלו אפי' אומר כל הרוצה איסורא איכא כי היכא דהמדיר שהמפרנס תפרנס אשתו משלו: **טובת הנאה של מי.** שיתן לו ישראל אחר דינר כדי שיתן לבן בתו כהן: **איתיביה תורם תרומותיו לדעתו.** קס"ד השתא כדפירש לעיל משלו על של בעל הכרי קאמר וא"כ דעת ואי אמרת טובת הנאה של בעל הכרי מהני ליה בתרומה זו שוה דינר שיתן לו ישראל. הכא במאי עסקינן דאמר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום ומיירי דתורם משל בעל הכרי על של בעל הכרי: **המקדיש.** בהמה על מנת שיתכפר בו חבירו המקדיש מוסיף חומש דחומש תלאו הכתוב במקדיש דכתיב ואם המקדיש יגאל את ביתו ומתכפר עושה תמורה ובפ"ק דתמורה (דף י.) מפרש טעמא מקרא: **והתורם משלו על של חבירו טובת הנאה שלו:**

מסורת הש"ס

א) [נ"ל תבואתך וכן איתא בפי' הרא"ש דהכא ודע דדברי הר"ן בד"ה טובת הנאה עשר תעשר וכו' צ"ע טובא דבענין עשר תעשר לא כתיב ונתת כי אם באופן וכי ירבה ממך הדרך ונתתה בכסף ועי' ע"ש], ב) יומא נ: זבחים ו. תמורה [ב:] י., ג) [ב"מ כב:], ד) [ב"מ כב.], ה) [מלאכי ב], ו) לעיל לה:

◆

תורה אור השלם

1. עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָּׁם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ:

דברים יד כב, כו

כִּי תְכַלֶּה לַעְשֵׂר אֶת כָּל מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ:

דברים כו יב

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אילימא משל בעל הכרי על בעל הכרי ולדעתו כצ"ל ותיבת מן ותיבת של נמחק: (ב) שם אלא משלו על של בעל הכרי: (ג) שם אלא לאו לדעתיה דנפשיה ואי אמרת התורם משלו על של חבירו צריך דעת כצ"ל: (ד) רש"י ד"ה לעולם וד"ה כאומר הד"א: (ה) ד"ה או דלמא אי לאו וכו':

◆

פירוש הרא"ש

כיון דזכות הוא לו. שהוא פוטר כריו בתבואתו לא צריך דעת דאמן סהדי דניחא ליה והוי כאילו עשאו שליח: **או דלמא מצוה דיליה הוא וניחא למעבדה.** ויותר הוא חפץ בחסרון ממונו ממה שיעשה אחר מצותו הלכך חוב הוא ולא הוי שלוחו: **מאן שוייה שליח.** הא אמרינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם: **אלא לאו אין צריך דעת.** דלאע"ג דזכות הוא לו הוי כאילו שוייה שליח מ"מ כיון שבלא דעתו היה יכול לעשות לא מיקרי הנאה: **כל הרוצה לתרום יבא ויתרום.** לדעת איכא שליחות ליכא: **טובת הנאה של מי.** שיקבל סלע מישראל כדי שיתננה לבן בתו כהן: **את כל מעשר תבואתך ונתת.** מי שהתבואה שלו קרי ביה ונתת: **ואי אמרת טובת הנאה דבעל הכרי כו'.** קס"ד דאיירי בתורם משלו על של חבירו: **המקדיש מוסיף חומש.** כשפודה הקדשו אבל אם פדאו אחר אינו מוסיף חומש דכתיב ואם המקדיש יגאל ויסף חמישית כסף ערכך: **ומתכפר עושה תמורה.** אם ראובן הפריש קרבן להתכפר בו שמעון אם המיר בו שמעון מותר אבל לא ראובן: **טובת הנאה שלו.** של התורם דכתיב מעשר תבואתך ונתת מי המיר בו שמעון מותר אבל לא ראובן: **טובת הנאה שלו.** של התורם דכתיב מעשר תבואתך ונתת מי שמעשר משלו קרי ביה ונתת [וכן איתא בתמורה י.]: **ומתני' מלמדו מדרש.** ספרא וספרי שהוא מדרש הפסוקים: **הלכות.** הלכה למשה מסיני: **ואגדות.** דברי חכמים שהסמיכום על הפסוקים: **לא ילמדנו מקרא.** בגמ' מפרש טעמא: **אבל מלמד הוא את בנו מקרא.** דמצוה קעביד ולפ"ז שמצוה על האב ללמד את בנו שמא היה מוצא אחר שהיה מלמדו. בכל מילי דלא עביד לנפשיה דמודר בטעמא כל דהו אמר דלא מיקרי הנאה:

מוסף רש"י

[א]אמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן. שלשה דברים בנותן משלו את חובת חבירו (יומא נ:). **המקדיש מוסיף חומש.** המקדיש בהמתו לגאלת בו חבירו חובה שעליו, המקדיש הוי בעלים לענין תוספת חומש, אם הוממה ובא לגאלה, אבל אם בא המתכפר לגאלה אינו צריך להוסיף חומש, דגבי חומש כתיב (ויקרא כז) ואם המקדיש יגאל וגו', מקדיש ולא מתכפר (שם. ובעי"ו ובחים ו.) או: שאם רוצה לפדות הקדשו כגון שנפל בו מום, יכול לפדותו ומוסיף חומש, אבל מימר אינו מוסיף חומש, דכתיב אם המקדיש וגו' על הקדש ראשון אתה מוסיף חומש ולא על הקדש שני, כגון תמורה. ענין אחר, שאם הקדישו בית או שדה יאמו בעלים לפדותו, לא פרקי בלא חומש, דכתיב ואם המקדיש יגאל ויסף חמישיתו, אבל אם גאלו אחר לא מייתי רחמנא יתן חומש (תמורה ב:). **ומתכפר עושה תמורה.** שאם הפריש ישראל קרבן כדי שיתכפר בו חבירו ישראל ואמר המתכפר זו תחת זו, תמורתו תמורה ולוקה, דכיון שהופרש לצרכו קרינא ביה קרבנו, דבתר המתכפר אזלינן (שם) דאיהו הוי בעלים דידיה (זבחים ו.) אבל המקדיש אם המיר בה אינה תמורה, דאין ממירין בשל אחרים, והאי לאו בעלים דידיה הוא (יומא נ:). **והתורם משלו על שאינו שלו.** מתבואה שלו על טבלין של חבירו לפוטרו מן המעשרות (תמורה ב:). **טובת הנאה שלו.** בידו לתתה לכל כהן שירצה, ואם בא אחר ואמר הילך סלע זה ותן תרומה זו לבן בתי כהן, של זה היא שהתרומה שלו, שנאמר כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך וגו' ונתתה ללוי וגו', תלה הכתוב הנתינה במי שמעשרה משלו (יומא נ: ובעי"ו תמורה ב: י:) ולא של הנתרם בשבילו, ולא מצי טעין הלה כיון שנתרמה על טבל שלי נמצא דנותן סלע על של עצמו (תמורה ב:) טובת הנאה, דבר מועט מקבל מישראל על מנת שיתן כל תרומותיו לבן בתו כהן (שם י.).